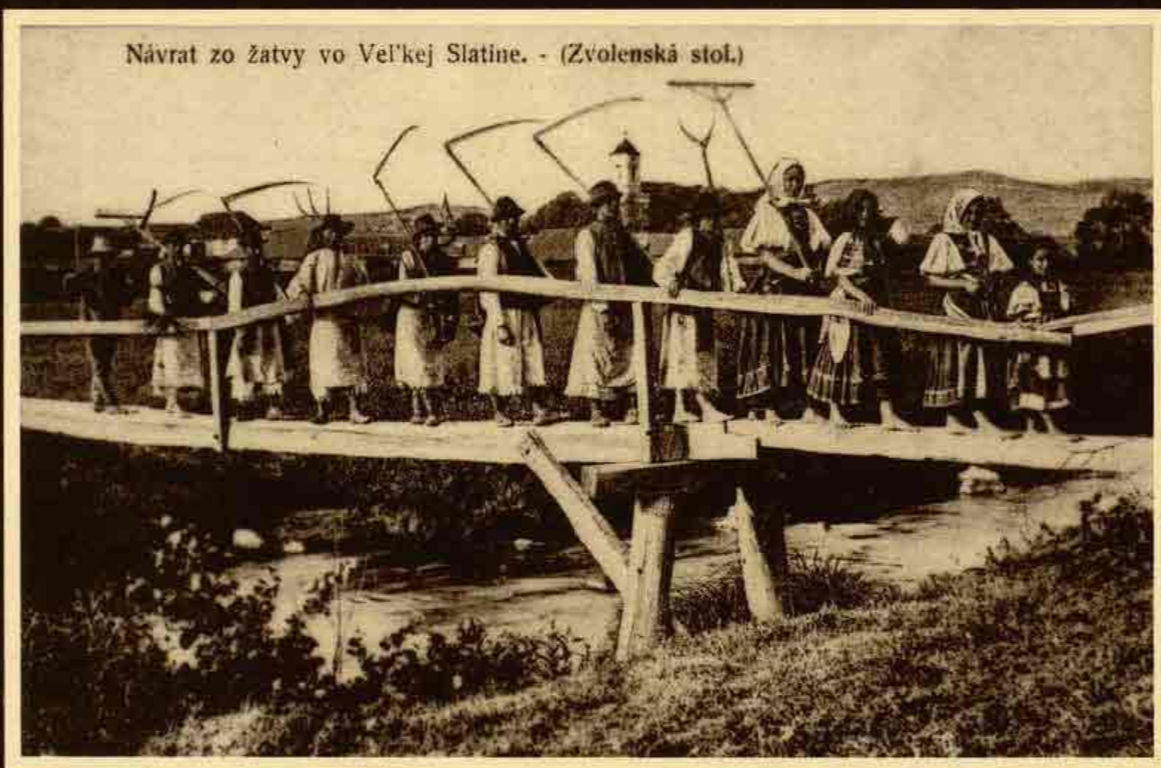

Slovenský národopis

1-2
38-1990

- Na obálke:* 1. strana: Návrat zo žatvy. Prvá pol. 20. stor., Zvolenská Slatina, okr, Zvolen. Foto P. Socháš
4. strana: Pozvánky na zábavy v Pezinku. K článku K. Popelkovej: Spoločenské príležitosti stretávania sa obyvateľov malého mesta v medzivojnovom období. Foto H. Bakaljarová

Na príprave čísla spolupracovali PhDr. Gabriela Kiliánová a PhDr. Peter Salner, CSc.

HLAVNÁ REDAKTORKA
Božena Filová

VÝKONNÁ REDAKTORKA
Zora Vanovičová

REDAKČNÁ RADA

Ján Botík, Soňa Burlasová, Václav Frolec, Viera Gašparíková, Emília Horváthová, Soňa Kovačevičová, Igor Krištek, Milan Leščák, Ján Michálek, Ján Mjartan, Štefan Mruškovič, Viera Nosálová, Antonín Robek, Peter Slavkovský, Viera Urbancová

Slovenský národopis

ČASOPIS SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED

VEDA

VYDAVATELSTVO SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED

BRATISLAVA

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.cceol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)

European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

OBSAH

K FUNKCII SPOLOČENSKÝCH SKUPÍN PRI FORMOVANÍ SPOLOČENSKÉHO VEDOMIA A SPÔSOBU ŽIVOTA – HISTORICKÉ A ETNO-KULTÚRNE ASPEKTY

Filová, Božena: O etnografickom výskume spoločenských skupín	8
Širovátka, Oldřich: Skupina, lid a národ v koncepcii folklóru	13
Jakubíková, Kornélia: Pohlavná a veková diferenciácia v svadobných obyčajoch na Slovensku	19
Nikoličová, Desanka: Autorita a socializácia jednotlivca v rodine	29
Radovanovičová, Miljana: Problematika socializácie v srbskej etnografii 19. a prvej polovice 20. storočia	35
Ratica, Dušan: Miesto starých ľudí v rodinnom a spoločenskom živote slovenskej dediny	39
Onderčaninová, Andrea: Spoločenské kontakty starých ľudí v súčasnosti	45
Beněš, Bohuslav: K vlivu tradície na vznik a formovanie skupín v dětských folklórnych souborech	51
Profantová, Zuzana: Generácia ako determinanta v transmisii a tradícii folklórneho žánru	55
Slavkovský, Peter: Sezónni robotníci ako sociálna skupina	65
Kalavský, Michal: Spoločenský pôvod remeselníckych učňov a zmluvné vzťahy v rokoch 1889–1938 vo vybraných oblastiach Slovenska	71
Čukan, Jaroslav: Funkcie podporného spolku v baníckej obci	83
Kardošová, Monika: Živnostníci ako profesionálna skupina a ich význam pre spoločenský život mesta v medzivojnovom období	91
Darulová, Jolana: Odras sociálnych skupín v ľudovej próze	99
Habovštiak, Anton: Tajný jazyk hornooravských predavačov plátna ako prejav ich skupinovej odlišnosti	103
Bandić, Dušan: K výskumu hodnotových orientácií vedeckej ustanovizne ako špecifickej spoločenskej skupiny	111
Frölec, Václav: Mikrostruktúra tradičného lokálneho spoločenství v Čechách a na Moravě v 19. storočí	117
Kovačevićová, Soňa: Spolkový život v Liptovskom Mikuláši v rokoch 1830–1945	135
Langer, Jiří: Význam sociálneho prostredia pre kultúrne diferenciácie v sídelnom vývoji	150
Podoba, Juraj: Odras sociálnej štruktúry na vý-	

voji stavebnej kultúry a bývania na slovenskom vidku	160
Štibrányiová, Tatiana: K problematike teritoriálnych skupín (na príklade kopaničiarskej obce Valaská Belá)	167
Méryová, Margita: Veková a sociálna diferenciácia lokálneho spoločenstva (na príklade tanečného života)	173
Kandert, Josef: Funkcie tzv. lepších rodín ve vytváření hodnotových systémů středoslovenské vesnice	181
Škovierová, Zita: Súčasné funkcie susedských skupín	184
Paríková, Magdaléna: Miesto a funkcie služobníctva v lokálnom spoločenstve	191
Chorváthová, Lubica: K otázke vplyvu cirkevného života na formovanie záujmových skupín lokálneho spoločenstva Slovenska v prvej polovici 20. storočia	194
Popelková, Katarína: Spoločenské príležitosti stretávania sa obyvateľov malého mesta v medzivojnovom období	199
Beňušková, Zuzana: Profesia pôrodných báb v kultúrohistorickom kontexte	205
Falfánová, Lubica: Družstevný obchod a lokálna spoločnosť	215
Sulitka, Andrej: K diferenciácii folklórnych tradícií zanikajúceho lokálneho spoločenstva v národnostne zmiešanej oblasti	224
Michajlova, Kaťa: Potulní speváci-žobráci ako sociálna skupina a ich funkcie v spoločnosti	230
Kiliánová, Gabriela: Žobráci ako spoločenská skupina a jej vzťahy k lokálnemu spoločenstvu	237
Luther, Daniel: Bratislavské korzo v minulosti	247
Vanovičová, Zora: K spoločenskej funkcii folklórnych humoristických postáv v meste	253
Svecová, Soňa: Funkcia spoločenského vedomia v utváraní a existencii etnografických skupín Slovenska	257
Marušiaková, Jelena: Malé etnické skupiny – pokus o vnútornú klasifikáciu	262
Dubayová, Mária: K problematike vzťahov cigánskej lokálnej a cigánskej etnickej skupiny	274
Mann, Arne B.: Výber manželského partnera u Cigánov-Rómov na Spiši	278
Salner, Peter: Na margo kolokvia	285
DISKUSIA	
Leščák, Milan: Etnofilm Čadca – poznámky retrospektíve	287
Urban, Marian: Filmy o ľudovej kultúre a Etnofilm Čadca	292

Luther, Daniel: Vedecký film a videozáznam na Etnofilme Čadca	294
Lužica, René: Etnofilm a televízne programy o ľudovej kultúre	295
Diskusia na voľnej tribúne Etnofilmu Čadca 1988	298
Záverečný protokol	300
ROZHLADY	
Za Emou Markovou (Jarmila Paličková-Pátková)	302
Pozdrav k jubileu Sone Švecovej (Marta Botíková)	304
K životnému jubileu M. Kaspera (Milan Leščák)	305
Konferencia „Desať rokov inštitucionálneho národopisného výskumu južného Gemera“ (Jozef Liszka)	306
IX. medzinárodné sympóziu Ethnographia Pannonica (Juraj Podoba)	306
VIII. medzinárodná konferencia folkloristov v Bulharsku (Hana Hlôšková)	307
Od detskej knihy k bádaniu o rozprávkach (Viera Gašparíková)	308

RECENZIE A REFERÁTY

Holý, D.: Zpěvní jednotky lidové písně (Soňa Burlasová)	310
Štefanovičová, T.: Osudy starých Slovanov (Monika Kardošová)	311
Dejiny literárnej komparatistiky socialistických krajín (Zuzana Profantová)	311
Norwegische und Isländische Volksmärchen (Gabriela Kiliánová)	312
Něšťastné peníze (Gabriela Kiliánová)	313
Todorov, D.: Blgarskata etnografia (Peter Slavkovský)	314
Takács, B.: Bibliai jelképek (Olga Danglová)	315
Gömöri Néprajza 1–20 (Jozef Liszka)	316
P. Zelenák: Socializácia živností na Slovensku (Jaroslav Čukan)	318
G. V. Starovojtova: Etničeskaja gruppa v sovremennom sovetskom gorode (Zuzana Profantová)	319

СОДЕРЖАНИЕ

К ФУНКЦИИ ОБЩЕСТВЕННЫХ ГРУПП В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ОБЩЕСТВЕННОГО СОЗНАНИЯ И БЫТА – ИСТОРИЧЕСКИЕ И ЭТНОКУЛЬТУРНЫЕ АСПЕКТЫ

Филова, Божена: Об этнографическом исследовании общественных групп	8
Сироватка, Олдржих: Группа, народ и нация в концепции фольклора	13
Якубикова, Корнелия: Половая и возрастная дифференциация в свадебных обычаях в Словакии	19
Николич, Десанка: Авторитет и социализация лица в семье	29
Радованович, Миляна: Социализация в сербской этнографии 19-го и первой половины 20-го	

веков	35
Ратица, Душан: Место старых людей в семейной и общественной жизни словацкой деревни	39
Ондерчанинова, Андреа: Общественные контакты старых людей в настоящее время	45
Бенеш, Богуслав: Влияние традиции на возникновение и формирование групп в детских фольклорных ансамблях	51
Профантова, Зузана: Поколение как детерминанта в трансмиссии и традиции фольклорного жанра	55
Славковски, Петер: Сезонные рабочие как социальная группа	65
Калявски, Михал: Общественное происхождение ремесленных учеников и договорные отношения в избранных областях Словакии в течение 1889–1938 лет	71
Чукан, Ярослав: Функции подсобного общества в обществе шахтеров	83
Кардошова, Моника: Ремесленники в качестве профессиональной группы и их значение для общественной жизни города в межвоенный период	91
Дарулова, Йолана: Отражение социальных групп в народной прозе	99
Хабовштиак, Антон: Секретный язык продавцов полотна из верхней Оравы как проявление их группового отличия	103
Бандич, Душан: К исследованию ценностных ориентаций научного учреждения в качестве специфичной общественной группы	111
Фролец, Вацлав: Микроструктура традиционного местного общества в Чехии и в Моравии в 19-ом веке	117
Ковачевичова, Соня: Жизнь общества в г. Липтовски Микулаш в течение 1830–1945 гг.	135
Лангер, Йиржи: Значение социальной среды для культурной дифференциации в развитии поселения	150
Подоба, Юрай: Отражение социальной структуры в развитии строительной культуры и жилища в словацкой деревне	160
Мерова, Маргита: Возрастная и социальная дифференциация местного общества (на примере танцевальной жизни)	167
Штибраниова, Татьяна: К проблематике территориальных групп (на примере хутора Валаска Бела)	173
Кандерт, Йосеф: Функции так наз. лучших семей в создании ценностных систем среднесловацкой деревни	181
Шковиерова, Зита: Современные функции соседских групп	184
Парикова, Магдалена: Место и функции прислуг в локальном обществе	191
Хорватова, Любица: К вопросу влияния церковной жизни на формирование самостоятельных групп локального общества Словакии в первой половине 20-го века	194
Попелкова, Катарина: Общественные случаи	

встречи жителей небольшого города в межвоенный период	199
Бенюшкова, Зузана: Профессия повивальных бабок в культурно-историческом контексте	205
Фалтянова, Любица: Кооперативная торговля и местное общество	215
Сулитка, Андрей: К дифференциации фольклорных традиций отмирающего местного общества в национально смешанной области	224
Михайлова, Катя: Бродячие певцы-нищие как социальная группа и их функции в обществе	230
Килианова, Габриела: Нищие как социальная группа и их отношения к местному обществу	237
Лутер, Даниел: Братиславское „корзо“ в прошлом	247
Вановичова, Зора: К общественной функции фольклорных юмористических лиц в городе	253
Швецова, Соня: Функция общественного сознания в создании и существовании этнографических групп в Словакии	257
Марушиакова, Елена: Маленькие этнические группы – попытка к внутренней классификации	262
Дубаиова, Мария: К проблематике отношений цыганской местной и цыганской этнической групп	274
Манн, Арне Б.: Выбор супруга у Цыган-Рома в регионе Спиш	278
Салнер, Петер: После колоковия	285
ДИСКУССИЯ	
Лешчак, Милан: Этнофильм Чадца – замечания ретроспективе	287
Урбан, Мариан: Фильмы о народной культуре и Этнофильм Чадца	292
Лутер, Даниел: Научный фильм и видеозапись на Этнофильме Чадца	294
Лужица, Ренé: Этнофильм и телевизионные программы о народной культуре	295
Дискуссия в свободной трибуне Этнофильма Чадца 1988	298
Заключительный протокол совещания жюри Этнофильма Чадца 1988	300
ОБЗОРЫ	
За Эмой Марковой (Ярмила Паличкова-Паткова)	302
Привет к юбилею Сони Швецовой (Марта Ботикова)	304
К жизненному юбилею М. Каспера (Милан Лешчак)	305
Конференция „Десять лет институционального этнографического исследования южного Гемера“ (Йозеф Лиска)	306
IX-ый международный симпозиум Ethnographia Panonica (Юрай Подоба)	306
VIII. международная конференция фольклористов в Болгарии (Хана Хлошкова)	307
От детской книги к исследованию сказок (Вера Гашпарикова)	308
РЕЦЕНЗИИ И РЕФЕРАТЫ	

INHALT

ZUR FUNKTION DER SOZIALEN GRUPPEN BEI DER FORMIERUNG DES GESELLSCHAFTLICHEN BEWUSSTSEINS UND DER LEBENSWEISE – HISTORISCHE UND ETHNOKULTURELLE ASPEKTE	
Filová, Božena: Über die ethnographischen Erforschung der gesellschaftlichen Gruppen	8
Sirovátka, Oldřich: Die Gruppe, das Volk und die Nation in der Konzeption der Folklore	13
Jakubíková, Kornélia: Die Geschlechts- und Altersdifferenziation in den Hochzeitsbräuchen in der Slowakei	19
Nikolić, Desanka: Die Autorität und Sozialisation des Individuums in der Familie	29
Radovanović, Miljana: Die Sozialisation in der serbischen Ethnographie des 19. und der ersten Hälfte des 20. Jhd	35
Ratica, Dušan: Der Platz der alten Menschen in dem Familien- und Gesellschaftsleben des slowakischen Dorfes	39
Onderčaninová, Andrea: Die gesellschaftlichen Kontakte der alten Menschen in der Gegenwart	45
Beneš, Bohuslav: Der Einfluss der Tradition auf die Entstehung und Formung der Gruppen in Kinderfolklorensembles	51
Profantová, Zuzana: Generation als eine Determinante in der Transmission und Tradition eines Folkloregenes	55
Slavkovský, Peter: Die Saisonarbeiter als soziale Gruppe	65
Kalavský, Michal: Die gesellschaftliche Herkunft der Handwerkerlehrlinge und die Lehrvertragsbedingungen in den J. 1889–1938	71
Čukan, Jaroslav: Die Bedeutung des Unterstützungsvereins in einer Bergarbeitergemeinde	83
Kardošová, Monika: Die Gewerbetreibenden als professionelle Gruppe und ihre Bedeutung für das Gesellschaftsleben der Stadt in der Zwischenkriegszeit	91
Darulová, Jolana: Der Reflex der sozialen Gruppen in der Volksprosa	99
Habovštiak, Anton: Über die „Leinwandhändlersprache“ im oberen Orava-Gebiet	103
Bandić, Dušan: Zur Forschung der Wertorientierung eines wissenschaftlichen Instituts als einer spezifischen sozialen Gruppe	111
Frolec, Václav: Die Mikrostruktur der traditionellen lokalen Gemeinschaft in Böhmen und in Mähren im 19. Jhd	117
Kovačevićová, Soňa: Das Gesellschaftsleben in der Stadt Liptovský Mikuláš in den J. 1830–1945	135
Langer, Jiří: Die Bedeutung der sozialen Umwelt für die kulturelle Differenzierung in der Siedlungsentwicklung	150
Podoba, Juraj: Der Reflex der sozialen Struktur in der Entwicklung der Baukultur und Wohnweise in der slowakischen Provinz	160
Štibrányiová, Tatiana: Zur Problematik der terri-	

torialen Gruppen	167
Méryová, Margita: Die alters- und soziale Differenzierung in lokaler Gemeinschaft	173
Kandert, Josef: Die Funktion der sog. besseren Familien in der Schaffung der Wertsysteme im mittelslowakischen Dorf	181
Škovierová, Zita: Gegenwärtigen Funktionen der Nachbarsgruppen	184
Paríková, Magdaléna: Die Stellung und Funktionen der Dienerschaft in der lokalen Gemeinschaft	191
Chorváthová, Lubica: Zur Frage des Einflusses des kirchlichen Lebens auf die Formung von Interessengruppen der Lokalgemeinschaft in der Slowakei in der 1. Hälfte des 20. Jahrhundert	194
Popelková, Katarína: Gesellschaftliche Anlässe und Gelegenheiten bei denen sich die Bewohner einer Kleinstadt in der Zwischenkriegszeit trafen	199
Beňušková, Zuzana: Der Hebammerberuf im kulturhistorischen Kontext	205
Falťanová, Lubica: Die Genossenschaftliche Handel und die lokale Gesellschaft	215
Sulitka, Andrej: Zur Differenzierung der Folkloretradition einer untergehenden Lokalgemeinschaft in einer national Gemischten Region	224
Michajlova, Kafa: Die Wandernden Sänger-Bettler als soziale Gruppe und ihre Funktionen in der Gesellschaft	230
Kiliánová, Gabriela: Bettler als eine soziale Gruppe und ihre Beziehungen zur lokalen Gemeinschaft	237
Luther, Daniel: Der Corso in Bratislava	247
Vanovičová, Zora: Folklorezyklen über humoristische Gestalten in der Stadt	253
Švecová, Soňa: Funktion des gesellschaftlichen Bewusstseins in der Formierung und Existenz der ethnographischen Gruppen in der Slowakei	257
Marušiaková, Jelena: Kleine ethnische Gruppen – ein Versuch um Klassifikation	262
Dubayová, Mária: Zur Problematik der Beziehungen der lokalen und ethnischen Zigeunergruppe	274
Mann, Arne B.: Die Ehepartnerwahl bei den Zigeuner-Romas in der Region Zips	278
Salner, Peter: Am Rande des Kolokviums	285
DISKUSSION	
Leščák, Milan: Etnofilm Čadca – Anmerkungen zur Retrospektive	287
Luther, Daniel: Die wissenschaftliche Film und Videoaufnahme in Ethnofilm Čadca	292
Lužica, René: Etnofilm und die Fernsehprogramme über die Volkskultur	295
Diskussion auf der Freien Tribune des Ethnofilms Čadca 1988	298
Schlussprotokoll aus dem Filmwettbewerb Ethnofilm Čadca 1988	300
RUNDSCHAU	
Nachruf für Ema Marková (Jarmila Paličková-Pátková)	302
Jubiläumsgross für Soňa Švecová (Marta Botíková)	304
Jubiläum von M. Kasper (Milan Leščák)	305

Konferenz „Zehn Jahre der institutionellen volkskundlichen Forschung in Südgemein“ (Jozef Liszka)	306
IX. Internationales Symposium Ethnographia Pannonica (Juraj Podoba)	306
VIII. Internationale Konferenz der Folkloristen in Bulgarien (Hana Hlôšková)	307
Vom Kinderbuch zur Märchenforschung (Viera Gašparíková)	308
BÜCHERBESPRECHUNGEN UND REFERATE	

CONTENTS

TO THE FUNCTION OF SOCIAL GROUPS IN SHAPING THE SOCIAL CONSCIOUSNESS AND THE WAY OF LIFE – HISTORICAL AND ETHNOCULTURAL ASPECTS	
Filová, Božena: On ethnographical research of social groups	8
Sirovátka, Oldřich: The group, the people and the nation in the conception of folklore	13
Jakubíková, Kornélia: Sexual and age differentiation in the wedding customs in Slovakia	19
Nikolić, Desanka: Authority and socialization of the individual in family	29
Radovanović, Miljana: Socialization in Serbian ethnography of 19th and the first half of 20th century	35
Ratica, Dušan: The role of old people in the family and in social life of the Slovak village	39
Onderčaninová, Andrea: Social contacts of old people at the present time	45
Beneš, Bohuslav: The influence of the tradition on the rise and shaping of groups in the children's folklore	51
Profantová, Zuzana: Generation as a determinant in the transmission and tradition of folklore genre	55
Slavkovský, Peter: Seasonal workers as a social group	65
Kalavský, Michal: The social origin of artisan's apprentices and the contractual relationships in the chosen regions of Slovakia within the years 1889–1938	71
Čukan, Jaroslav: The function of a subsidiary association in mining village	83
Kardošová, Monika: Craftsmen as a professional group and their significance for the social life in town in the interwar period	91
Darulová, Jolana: The reflection of social groups in folk prose	99
Habovštík, Anton: The secret language of upper-Oravian linen-dealers as the expression of their group distinction	103
Bandić, Dušan: To the study of value orientation of a scientific institution as a specific social group	111
Frolec, Václav: Microstructure of the traditional local community in Bohemia and Moravia in the 19th century	117
Kovačevićová, Soňa: The life of associations in Liptovský Mikuláš within the years 1830–1945	135

Langer, Jiří: The significance of social environment for the cultural differentiation in the development of settlement	150
Podoba, Juraj: The reflection of social structure in the development of building culture and dwelling in the Slovak villages	160
Méryová, Margita: The age and social differentiation of the local community (based on the example of dancing life)	167
Štibrányiová, Tatiana: To the problems of the territory groups (on the example of a new-ground settlement Valaská Belá)	173
Kandert, Josef: The function of the so-called better families in creating the value systems in the village of central Slovakia	181
Škovierová, Zita: The present-day functions of neighbour groups	184
Paríková, Magdaléna: The position and function of servants in local community	191
Chorváthová, Lubica: To the question of influence of the religious life on shaping the interest groups of the local community of Slovakia in the first half of 20th century	194
Popelková, Katarína: Social occasions of meeting the inhabitants in a small town in the inter-war period	199
Beňušková, Zuzana: The profession of midwives in the cultural and historical context	205
Falánová, Lubica: The cooperative trade and local community	215
Sulitka, Andrej: To the differentiation of folklore traditions of the extinguishing local community in the region with mixed nationalities	224
Michajlova, Kaťa: Itinerant singers-beggars as a social group and their function in society	230
Kiliánová, Gabriela: Beggars as a social group and their relations to the local community	237
Luther, Daniel: The Bratislava promenade in the past	247
Vanovičová, Zora: To the social function of folklore characters in the town	253

Švecová, Soňa: The function of social consciousness in the shaping and existence of ethnographical groups in Slovakia	257
Marušiaková, Jelena: Small ethnic groups – an attempt at the internal classification	262
Dubayová, Mária: To the problems of the relations between the gipsy local and the gipsy ethnic group	274
Mann, Arne, B.: Choice of marital partner in Gipsies-Roma in the region of Spiš	278
Salner, Peter: Remarks on Colloquy	285
DISCUSSION	
Leščák, Milan: Ethnofilm Čadca – Retrospective Remarks	287
Urban, Milan: Films about Folk Culture and Ethnofilm Čadca	292
Luther Daniel: Scientific film and Video-record on the Ethnofilm Čadca	294
Lužica, René: Ethnofilm and television programmes about folk culture	295
Discussion on free tribune of Ethnofilm Čadca 1988	298
The final protocol from the session of the Jury of Ethnofilm Čadca 1988	300
REVIEWS	
After Ema Marková (Jarmila Paličková-Pátková)	302
Salutation to the anniversary of Soňa Švecová (Marta Botíková)	304
To the anniversary of M. Kasper (Milan Leščák)	305
The Conference entitled “Ten years of the institutional ethnographic research of south Gemer region (Jozef Liszka)	306
The IXth International Symposium of Ethnographia, Pannonica (Juraj Podoba)	306
The VIIIth International Conference of folklorists in Bulgaria (Hana Hlôšková)	307
From children’s books to the investigation of fairy-tales (Viera Gašpariková)	308
BOOKREVIEWS AND REPORTS	

FUNKCIE SPOLOČENSKÝCH SKUPÍN PRI FORMOVANÍ SPOLOČENSKÉHO VEDOMIA A SPÔSOBU ŽIVOTA – HISTORICKÉ A ETNOKULTÚRNE ASPEKTY

V dvojčísle 1–2/1990 časopisu Slovenský národopis sprístupňujeme súbor príspevkov, orientovaných na spoznávanie funkcií spoločenských skupín pri formovaní spoločenského vedomia a spôsobu života, a to z historických a etnokultúrnych aspektov bádania. Väčšina príspevkov odznela na vedeckom kolokviu, venovanom tejto výskumnej úlohe (Piešťany, 29. V. – 1. VI. 1989) a zachováva si i v publikačnom spracovaní charakter potrebný pre spoločné kolokviálne overovanie a precizovanie poznatkov. Niektoré príspevky vznikli dodatočne na objednávku redakcie (D. Nikoličová, M. Radovanovičová, D. Bandič, A. Habovštiak, J. Marušiaková).

Kolokvium nadviazalo na cyklus pracovných stretnutí a seminárov Národopisného ústavu SAV k danej problematike. Znamenalo prvú etapu jej zmapovania z hľadiska poznávacích cieľov etnografickej a folkloristickej vedy. Takýto cieľ si kladie i dvojčíslo, ktorým výsledky riešenia sprístupňujeme. Novembrový prudký zvrät spoločenských pomerov v našej vlasti, otvárajúci pozitívne predpoklady pre reálne uplatnenie demokracie v živote jednotlivca a celej spoločnosti, znamená i pre etnografiu a folkloristiku rozšírený priestor uplatnenia jej poznatkov. Znamená pre ňu výzvu pravdivými analýzami spoločenskej skutočnosti z hľadiska jej historických a etnokultúrnych determinácií prispievať k jej hlbšiemu poznávaniu a najmä zdokonaľovaniu. Redakcia časopisu Slovenský národopis víta a prijíma túto výzvu. Je presvedčená, že i súbor príspevkov nášho dvojčísla – pripravených ešte pred novembrovými udalosťami 1989 – naznačuje, že etnografia a folkloristika u nás má pre pravdivé a nezužované vedecké zhodnocovanie vývinu spoločnosti vlastné pozitívne skúsenosti a východiská s cieľom humanizovať ju, ktoré sa v našom časopise odrážalo už v predchádzajúcom období.

REDAKCIA

K OTÁZKE VPLYVU CIRKEVNÉHO ŽIVOTA NA FORMOVANIE ZÁUJMOVÝCH SKUPÍN LOKÁLNEHO SPOLOČENSTVA SLOVENSKA V PRVEJ POL. 20. STOROČIA

LUBICA CHORVÁTHOVÁ

Národopisný ústav SAV, Bratislava

Cirkev na Slovensku patrí k tým historickým faktorom, s pôsobením ktorých musí bádateľ rátať na každom kroku pri všetkých témach ľudovej kultúry. Napriek súhlasu s takýmto konštatovaním však slovenský národopis, ani jeho príbuzné disciplíny nevenovali pôsobeniu cirkvi na ľud a jeho kultúru takmer nijakú pozornosť. Príčiny tohto stavu sú kapitolou, zasluhujúcou si zvláštnu pozornosť, ktorou sa tu nebudem zaoberať. Cieľom môjho príspevku nie je urobiť inventarizáciu všetkých tém a okruhov problémov, ani stavu ich rozpracovanosti z tohto aspektu, zastavím sa však celkom krátko pri duchovnej a spoločenskej kultúre. Materiál, na ktorom chcem ukázať vplyv cirkevného života na diferenciáciu lokálneho spoločenstva, sú údaje o spolkovom živote a formovaní záujmových skupín v obciach Adamovské Kochanovce a Chocholná-Velčice, okres Trenčín, v rokoch 1918–1938, získané terénnym výskumom, ktorý som doplnila archívnym štúdiom v apríli 1989.¹

Aj keď je pôsobenie cirkvi a jej dlhodobý vplyv na vývoj ľudovej duchovnej a spoločenskej kultúry zjavný, máme dosiaľ zmapované len také najvypuklejšie prípady, ako veľkomoravský penitenciár, ktorý pravdepodobne pôsobil ešte aj dlhý čas po zániku Veľkej Moravy.² O niekoľko storočí neskôr sú to zas Muránske artikuly a schematizmy či protokoly cirkevných vizitácií horehronských cirkví, prinášajúce jednotlivé zrnká materiálu k rozličným témam spôsobu života ľudu.³ Pritom v archívoch, starých tlačiach, dokumentoch najrozličnejšieho typu je zo starších

období materiálu dosť, treba však nájsť cestu k nemu a využiť ho, aby sme doplnili náš, doteraz neúplný a oklieštený, obraz ľudovej kultúry.

S vplyvom cirkvi na našom území treba rátať od počiatkov christianizácie, ale najmä od vzniku a formovania ranofeudálnej veľkomoravskej a uhorskej štátnosti. Marxistickí historici konštatujú, že katolícka cirkev v Uhorsku sa stala hneď od počiatku spoľahlivou súčasťou štátneho mechanizmu, podieľala sa na moci alebo vplývala na ňu rozhodujúcim spôsobom a pritom sa nikdy nezriekala vplyvu na všetky oblasti života. Až do konca feudalizmu bol katolicizmus vládnuťou cirkvou a okrem krátkeho obdobia bojov s protestantskou opozíciou (2. polovica 16. – začiatok 18. storočia) nikdy nemusel bojovať o svoju existenciu.

Takýto boj o existenciu bol fakticky až do roku 1918 príznačný pre evanjelickú cirkev augsburského vyznania, ktorej peripetie vzniku a udržania tu opisovať nie je pre pochopenie jej vplyvu na ľud podstatné. Čo do počtu veriacich bola síce v dejinách Slovenska len cirkvou druhoradou, avšak jej vplyv na ľudovú kultúru je porovnateľný, i keď odlišný, s vplyvom a pôsobením cirkvi katolíckej. Ostatné cirkvi pre ich menšinovosť rozhodne nemožno vynechávať z pozornosti, ba práve naopak: treba si uvedomiť, že vplyv gréckokatolíckej a pravoslávnej, kalvínskej, židovskej cirkevnej organizácie, alebo habánskej náboženskej komunity, hoci ho takmer nepoznáme, bol rovnako podstatný a neodškriepiteľný pre oblasť, v rádiuse ktorej pôsobil – tak ako vplyv katolicizmu

a luteranizmu – a výrazným spôsobom prispel k diferenciacii ľudovej kultúry.

Keďže spolčovacie a zhromažďovacie právo v r. 1918–1938 patrilo k jednej zo základných buržoáznych slobôd, prebojovanej už za buržoáznodemokratickej revolúcie, nastal v období prvej Československej republiky na našom území nebývalý rozkvet spolkov. Aj keď je to paradoxné, naplnila sa tým len litera uhorského občianskeho zákonníka, zákonných nariadení uhorského ministerstva vnútra č. 1394/1873, 1508/1875 a 1136/1898. Napriek tomu, že tieto zákonné nariadenia existovali už v rokoch 1873, 1875 a 1898, došlo k ich realizácii až po roku 1918 a i vtedy, hoci v menšej miere ako za Rakúsko-Uhorska, bolo ich naplnenie ešte stále podriadené sociálnej, etnickej, konfesionalnej či profesionálnej príslušnosti. Túto skutočnosť v Uhorsku, ale aj za prvej Československej republiky jasne demonštrujú údaje o neschválených, zdržiavaných a nakoniec zamietnutých stanovách či návrhoch stanov rozličných robotníckych, vzdelávacích, telovýchovných či podporných spolkov, sústavná perzekúcia národnostných spolkov a rozpustenie prvej celonárodnej kultúrnej ustanovizne Matice slovenskej apod.⁴

Prvá Československá republika v tomto smere, i keď po celý čas ponechala v platnosti uvedené uhorské zákonné nariadenia, postupovala úplne inak: podporovala družstevníctvo⁵ a represívne opatrenia smerovali predovšetkým proti robotníckemu a komunistickému hnutiu. Archívny materiál ukazuje, že všetky osoby, zaujímavé z tohto hľadiska, mal notariát zachytené a podával o nich pravidelné hlásenia.⁶

Štátna podpora, metodická pomoc pri zakladaní a činnosti družstiev a spolkov spôsobila na dedine určitú ich explóziu. Rozhodujúci vplyv na ich existenciu v skúmanej lokalite Adamovské Kochanovce v rokoch 1918–1938 mala tamojšia väčšinová evanjelická cirkev augsburského vyznania, ktorá sa vlastne stala garantom ich „apolitického“ charakteru, vyžadovaného štátom. V skutočnosti však apolitické neboli, pretože, ako ukazuje materiál najmä v rokoch 1938–1945, ale aj predtým, odrážali sa v nich politické procesy, zmietajúce celou krajinou.⁷

Terénny výskum v obciach Adamovské Kochanovce i Chocholná-Velčice (okres Trenčín), ale i existujúca literatúra ukazujú, že tendencie organizovať dedinské roľníctvo, aby odolávalo úžere a naučilo sa lepšie a efektívnejšie hospodáriť, vzmohlo sa z biednych sociálnych a ekonomických pomerov, mali evanjelickí kňazi

a cirkevní učitelia ešte v minulom storočí. Veľkým vzorom v tomto smere bol Jurkovičov *Spolok gazdovský* v Sobotišti, založený v r. 1845 a úspešne existujúci do r. 1851.⁸ Podobný bol aj peňažný ústav v blízkej dedine Stankovciach, ktorý vznikol z Roľníckej vzájomnej pokladnice a prerástol do veľkého peňažného podniku.⁹

Túto činnosť umožnil fakt, že roľníci, vystupujúci ako zovretá záujmová skupina, mali určité skúsenosti a predstavy o naplnení svojich ekonomických a sociálnych záujmov ako členovia náboženskej komunity. Pomáhala im v tom demokratické zriadenie evanjelickej cirkvi, v ktorom sa na správe a rozhodovaní o využití cirkevných finančných prostriedkov, ale do istej miery aj na vykonávaní pastorizačnej činnosti popri duchovných ako rovnocenný podieľal laický element. Tento faktor vo veľkej miere spolupôsobil na formovanie skupinového povedomia evanjelických roľníkov i chudobných zemanov, ktorí potom vystupovali ako skupina s vysokým sebavedomím a stupňom súdržnosti. Intenzívne združovanie do spolkov družstevníckeho charakteru malo naplniť ich ekonomické aspirácie.

Spolky, ktoré tu vznikali, boli výrazne poznačené zámerom, pre ktorý boli založené a po naplnení ich cieľa alebo po strate ekonomickej či inej motivácie činnosti ich členov často po krátkom čase aj zanikali. Uvediem zoznam týchto „spolkov, kruhov a ústavov“ notariátu Melčice podľa ich evidencie z r. 1925–1940:

1. *Miestna jednota slovenského roľníckeho dorastu*. Vznikla v roku 1925 s účelom šíriť roľnícku osvetu medzi mládežou a bola členom ústredne v Bratislave. Keďže v skúmaných obciach boli aj iné spolky s podobnou náplňou, táto po istom čase zanikla a o niekoľko rokov ďalej figuruje v záznamoch s tým istým názvom, no celkom inou náplňou – organizovať dedinské ochotnícke predstavenia a tým saturovať potrebu kultúrneho vyžitia na dedine. V kvalitatívnom prerode tohto spolku zohral významnú úlohu fakt, že ju tvorila veková skupina, ktorá ju neskôr zamerala na inú záujmovú sféru, kde výraznejšie pocítovala nevyhnutnosť uspokojiť svoje potreby.

2. *Skupina kresťanského roľníckeho združenia*. Vznikla v dvadsiatych rokoch, avšak už v r. 1925 sa v archívnom materiáli uvádza, že neexistuje. Išlo o podobný spolok ako predchádzajúci, ktorého členskú základňu však tvorilo obyvateľstvo katolíckej menšiny obce. Keďže evanjelická väčšina mala rovnaké ekonomické záujmy, katolícka menšina sa k nej pridala.

3. *Dobrovoľný hasičský zbor*. O konfesional-

nej príslušnosti jeho členov sme nezískali údaje, podľa predbežného prieskumu informátori usudzovali, že tu konfesiónálne členenie obyvateľov nehralo nijakú úlohu.

4. *194. Odbor Slovenskej evanjelickej jednoty.* Mal náboženský charakter, členstvo veriacich bolo jednoznačne podmienené konfesiónalitou príslušnosťou, bolo všeobecné a vyplývalo z členstva v cirkvi. Pravdepodobne tvoril akýsi najvyšší ideový útvar evanjelických roľníkov, vedený miestnym evanjelickým kňazom.

5. *Odbočka Slovenskej ovocinárskej spoločnosti,* založená r. 1935 miestnym evanjelickým učiteľom Šimkom. Patrila do celoslovenskej organizácie Slovenskej ovocinárskej spoločnosti. Jej náplňou bolo šíriť pomologickú osvetu.

6. *Miestny odbor Matice slovenskej (MOMS),* vznikol až za slovenského štátu v r. 1940. Jeho náplňou boli aktivity, zabezpečujúce kultúrne využitie. Keďže v obci i v spolku katolícke obyvateľstvo tvorilo výraznú menšinu, nikdy sa v ňom nepresadili klérofašistické tendencie, príznačné pre kultúru slovenského štátu.

7. *Roľnícka beseda.* Založená r. 1923, s ústredňou v Bratislave. Materiál z terénu svedčí o tom, že sa stala strešnou organizáciou piatich družstiev (ktoré uvedieme nižšie), materiál notariátu Melčice však menovite neuvádza ich existenciu.

8. *Miestny odbor strany zemedelského a maloroľníckeho ľudu.* Vznikol v r. 1929 a mal propagovať program Zemedelskej strany. Keďže cirkevní predstavitelia obce patrili k národniarom, nemal tu spolok politickú oporu a pravdepodobne existoval len formálne. Po r. 1940 niet o ňom archívnych záznamov.

9. *Jednota evanjelických žien.* Viedla ju žena miestneho evanjelického kňaza O. Kolesárová. Rok založenia sa v archívnom materiáli neuvádza. Členstvo v nej bolo podmienené konfesiónalitou príslušnosťou a pohlavím.

10. *Sdruženie evanjelickej mládeže.* Rok založenia sa neuvádza. Členstvo bolo podmienené konfesiónálne.¹⁰

Výpočet „spolkov, kruhov a ústavov“ notariátu Melčice však nie je v evidencii z rokov 1925–1940 úplný. Chýba v ňom zoznam družstiev a úverných spolkov, ktorých dokumentácia sa nachádzala v ústrediach týchto družstiev v Bratislave a pravdepodobne sa dostala do archívov podnikov, ktoré z nich vznikli po r. 1948 alebo rezortov, ktoré ich viedli. Preto tento zoznam treba ešte doplniť zoznamom v obci pôsobiacich družstiev a úverných spolkov, o ktorých sa dali získať údaje.

1. potravné družstvo,
2. úverné družstvo,
3. vodné družstvo,
4. družstevná pálenica,
5. mliekárenské družstvo.

Záujmom skupín, združených v týchto družstvách, sa podriaďoval aj výber predstavenstva družstva, ktorý trvalo ostával v intenciách zakladateľov družstevníctva v obci, stotožňujúcich sa so záujmami skupiny roľníkov. Aj keď tu formálne nefigurovala požiadavka politickej organizovanosti, politická príslušnosť alebo neformálne stotožnenie s programom Národnej strany a záujmami jej miestnych členov boli dôležitým kritériom výberu členov dozorného výboru týchto družstiev. Spravidla nimi boli evanjelický kňaz a učiteľ (obidvoch si, ako je známe, do tejto funkcie volil cirkevný zbor), ktorí do dozorného výboru neboli volení len formálne, ale v tejto čestnej funkcii vykonávali i riadiacu prácu.¹¹

Okrem kňaza a učiteľa boli dôležitými činiteľmi v jednotlivých družstvách kurátori a presbyteri miestneho cirkevného zboru. Napr. predsedom potravného, úverného, vodného a mliekárenského družstva, vedúcim družstevnej pálenice a vykonávateľom mnohých iných funkcií, nie však v jednom čase, bol jeden z gazdov, ktorý mal vynikajúce predpoklady pre organizačnú prácu. Tento presviedčal roľníkov, aby vstúpili do uvedených družstiev, oboznamoval ich s cieľom činnosti družstva, vyberal peňažné príspevky. Okrem toho ako cirkevný kurátor využíval svoj vplyv a dozeral na roľníkov, aby nepili alkohol, pomáhal riešiť ich rodinné spory. Podľa charakteristiky informátorov vedel pochopiť potreby členov svojej záujmovej skupiny, pomáhať ľuďom, a preto vykonával úlohu akéhosi styčného dôstojníka medzi kňazom-predsedom dozorného výboru a členmi družstva-členmi cirkevného zboru. Bez neho by kňaz nebol vedel, akú odozvu nachádzajú medzi roľníctvom jeho myšlienky, návrhy a plány konkrétneho programu. Okrem toho mal tento gazda-kurátor aj vlastné nápady a schopnosť veľmi rýchlo ich realizovať pomocou svojej záujmovej skupiny: po návšteve kina v Trenčíne v dvadsiatych rokoch sa nadchol myšlienkou založiť v obci kino a táto sa v obci veľmi rýchlo uskutočnila. Ako katalyzátor pôsobil aj pri elektrifikácii v r. 1932 a vôbec veľmi urýchlil kultúrny a materiálny rozvoj obce.¹²

So stotožnením sa so záujmami svojej skupiny roľníkov vyplývalo aj poverenie funkciou predsedu rozličných spolkov, v ktorej vystupoval ako reprezentant záujmovej skupiny nielen vo vnútri

obce, ale aj na nadriadených úradoch: vybavoval štátne subvencie na rozličné akcie, zaujímal sa o technické problémy a ich riešenie. Podstatnou zložkou jeho osobnosti bolo sociálne cítenie, humanizmus a tieto vlastnosti podmienili uňho v období slovenského štátu aj vývin politického myslenia, ktorý mu umožnil organizovať ilegálne protifašistické hnutie. Spolu s kňazom, členom ilegálnej odbojovej skupiny Flóra, odišiel do Slovenského národného povstania, pomáhal osobám prenasledovaným režimom.¹³ V r. 1944 sa stal predsedom Revolučného národného výboru v obci a po vojne niekoľko rokov vykonával funkciu predsedu MNV. Politicky organizovaným sa však nikdy nestal.

Natíska sa tu otázka, do akej miery na realizáciu skupinových záujmov roľníkov vplývali vynikajúce osobnosti kňaza, učiteľa, kurátora, prípadne presbyterov a na druhej strane uvedomovanie si svojich skupinových záujmov zo strany roľníkov. Možno sa domnievať, že veľkú úlohu tu zohrala istá sociálna a majetková homogenita vedúcej skupiny roľníkov a homogenita konfesijná, takže si pod vedením týchto osobností prirodzených vodcov rýchlejšie uvedomili potrebu stotožniť sa s ostatnými roľníkmi, ísť s nimi, aj keď boli chudobnejší, resp. inej konfesie.

Uvedené skutočnosti nie sú úplným obrazom diferenciacie skupiny záujmov v skúmaných obciach, tvoria však jeho podstatnú, determinujúcu časť. Ďalšia časť – účasť katolíckeho obyvateľstva na spolkovom živote a jeho súvislosti s katolíckym cirkevným životom tvorí tému, ktorá si zasluhuje zvláštny výskum a pozornosť a stane sa predmetom nášho vedeckého záujmu v budúcnosti. Doteraz o nej možno povedať len to, že kultúrny, spoločenský a ekonomický život katolíckych cirkevných komunít vlastne nepoznáme, okrem torzovitého poznania niektorých najvypuklejších javov (cirkevné slávnosti, obrady a sviatky,

zasahujúce do obradového života apod.). Takýto stav nám nedovoľuje robiť zovšeobecňujúce závery, iba upozorniť na potrebu skúmania danej problematiky v budúcnosti. Na základe konkrétneho terénneho výskumu možno doložiť, že katolícke obyvateľstvo v skúmaných obciach sa v realizácii svojich ekonomických záujmov muselo podriaďiť či stotožniť sa s početnejšou ekonomicky silnejšou, kultúrne i politicky vyspelejšou skupinou evanjelických roľníkov a ísť s ňou, keďže tvorila asi 80 % počtu obyvateľov. Na druhej strane si evanjelickí roľníci museli jasne uvedomovať, že pridanie sa katolíkov pomôže aj pri realizovaní ich skupinových záujmov.

Podobne to bolo aj s aktivitami, spojenými s kultúrnym vyžitím a zábavou občanov. Aj keď ochotnícke predstavenia niesli spočiatku pečať evanjelického konfesijného vplyvu, neskôr sa ochotnícke divadelné hnutie v obci orientovalo na také dramatické diela, ktoré sa vymanili spod priameho náboženského vplyvu. Po tejto emancipácii bolo logické, že k divadelníckemu hnutiu sa pripojili aj jednotlivci z katolíckej menšiny a za slovenského štátu vytvorený Miestny odbor Matice slovenskej bol už zmiešanou organizáciou, nepodriadenou vplyvu cirkvi, ktorý sa vcelku úspešne bránil a ubránil klerikalizmu a deklarovaním čechoslovakizmu v čase zániku Československej republiky zohral pozitívnu úlohu.¹⁴

Obraz vývinu spôsobu života slovenskej dediny, ktorý poznáme doteraz, nie je ešte úplný a ukončený, k jeho spresneniu a doplneniu je potrebné zamerať pozornosť i na rozličné formy spolkového a náboženského života, ktoré doteraz nestáli v ohnisku záujmu slovenskej etnografickej vedy. Predpokladáme, že po takejto korekcii nášho záujmu a spôsobu pohľadu na javy budeme môcť urobiť niektoré konkrétne, historicky platné závery o úlohe cirkvi pri pôsobení na dedinskú societu a jej kultúru a o jej vplyve na formovanie záujmových skupín vidieckeho obyvateľstva.

POZNÁMKY

- 1 Obec Adamovské Kochanovce vznikla r. 1960 administratívnym zlúčením obcí Adamovce, Malé Bierovce a Kochanovce. Tieto obce v minulosti tvorili, spolu s obcami Chocholná a Velčice (taktiež administratívne zlúčenými v r. 1960), jednu ev. a. v. farnosť Kochanovce, ktorá integrujúco pôsobila na ich ekonomický, spoločenský a kultúrny život. V uvedených obciach žila katolícka menšina. Obce spoločne patrili do obvodu notariátu v Melčiciach.
- 2 Súdny zákon pre svetských ľudí. In: RATKOŠ, P.:

Pramene k dejinám Veľkej Moravy. Bratislava 1964, s. 268–274; KUČERA, M.: Slovensko po páde Veľkej Moravy. Bratislava 1974.

- 3 VARSÍK, B.: Muránske artikule z roku 1585. Čas. Bratislava, roč. III, č. 1, 1929; HÓFER, T.: Niektoré etnografické údaje zo staršej literatúry o Horehróní. Slov. Národop. 4, 1956, s. 610–620; HORVÁTH, P.: K dejinám horehrónskych obcí. Slov. Národop. 7, 1959, s. 446–453; MARKOV, J.: Archivné pramene k národopisnému štúdiu Horehrónia. Slov.

- Národop., 6, 1958, s. 327–328; MARKOV, J.: Historické údaje k národopisu Horehronia. Slov. Národop. 5, 1957, s. 538–542; KOVAČEVIČOVÁ, S.: Z Reussovho rukopisu o histórii Hroncov. Slov. Národop. 7, 1959, s. 277–314.
- 4 BIANCHI, L.: Spolkové a zhromažďovacie právo v Uhorsku za dualizmu so zreteľom na robotnícke a národnostné hnutie. Hist. Čas. 11, 1963, č. 3, s. 389–405; BIANCHI, L.: Československá republika ako buržoázno-demokratický štát. Práv. Štúd. 16, 1968, č. 3, s. 509–545; ČERNO, L.: Spoločovacie predpisy na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. Bratislava 1932; KRÍŽEK, B.: Sociologie družstevního hnutí. Praha 1929.
- 5 KORMÚTH, D.: Hospodárstvo na Slovensku za roky 1918–1928. Zv. 2. (Družstevníctvo. Družstevné hnutie. Ludové peňažníctvo. Sporitelníctvo.) Matica slovenská, Martin 1988.
- 6 ŠOKA Trenčín, fond Obvodného notariátu Melčice. Evidencia spolkov, kruhov a ústavov obvodného notariátu Melčice za roky 1925–1940.
- 7 Tamtiež.
- 8 JURKOVIČ, M.: Gazdovský spolok v Sobotišti. Agrikultúra 5, 1966, s. 93–103; RUTTKAY, F.: Samuel Jurkovič. Priekopník slovenského družstevníctva a jeho doba. Druhé prepracované a doplnené vydanie. Obzor, Bratislava 1965.
- 9 HOUDEK, F.: Črty o peňažníctve na Slovensku. Prúdy, roč. 14, 1930, s. 340.
- 10 ŠOKA Trenčín, fond Obvodného notariátu Melčice. Evidencia spolkov, kruhov a ústavov obvodného notariátu Melčice za roky 1925–1940.
- 11 Obecné kroniky obcí Adamovce a Kochanovce za roky 1918–1938. V čase výskumu boli uložené na MNV v Adamovských Kochanovciach.
- 12 Kronika obce Kochanovce za roky 1918–1938.
- 13 UŠIAK, J.: Evanjelická cirkev a slovenský štát. In: Kapitoly z odboja na Slovensku. Sborník Ústavu dejín KSS, Pobočka ÚD KSCĽ, roč. VIII, č. 2, Bratislava, VPL, 1968, s. 5–53; KOLESÁROVÁ, O.: Spomienky na život a prácu Ivana Kolesára, ev. farára a seniora v Bratislave. Rukopisné memoáre, 28 strán. V súkromnom vlastníctve rodiny Kolesárovcov v Bratislave; HUDÁK, V.: Železný kapitán. Spomienky plukovníka Jána Staneka. Práca z 20. 10. 1984, s. 5. Obsahuje fotografiu kapitána Jána Staneka v povstaleckom Telgárte v rozhovore s režisérom Paľom Bielikom a kapitánom Ivanom Kolesárom. Za láskavé poskytnutie informácií ďakujem MUDr. D. Kolesárovi, CSc.
- 14 Kronika obce Adamovské Kochanovce. Záznamy z r. 1960–1974.

ZUR FRAGE DES EINFLUSSES DES KIRCHLICHEN LEBENS AUF DIE FORMUNG VON INTERESSENGRUPPEN DER LOKALGEMEINSCHAFT IN DER SLOWAKEI IN DER 1. HÄLFTE DES 20. JAHRHUNDERTS

Zusammenfassung

In der Slowakei gehört die Kirche zu jenen Faktoren, deren langwährendes Wirken auf verschiedene Sphären der Volkskultur man in allen Bereichen feststellen kann. Die slowakische Ethnographie und ihre verwandten wissenschaftlichen Disziplinen haben sich jedoch nicht systematisch mit diesen Fragen befaßt. Mit dem Einfluß der Kirche in unserem Land muß man seit Beginn der Christianisierung rechnen. Bis zum Ende der feudalistischen Epoche war der Katholizismus die herrschende Kirche und griff auf entscheidende Weise in alle Bereiche der anderen Kirchen ein, z. B. der evangelischen, griechisch-katholischen, orthodoxen, kalvinischen und jüdischen sowie der habanischen Religionsgemeinschaft, die sich durch ihren bedeutenden Einfluß am Entwicklungsprozeß der Volkskultur in der Slowakei beteiligten.

Die Autorin verfolgt das untersuchte Thema in den Gemeinden eines evangelischen Pfarrsprengels (Kochanovce, Kreis Trenčín), der sich aus

Gemeinden mit einer großen evangelischen Mehrheit zusammensetzte. Der integrierende Einfluß der Tätigkeit der Kirchengemeinde, die auf gewissen demokratischen, der evangelischen Kirche eigenen Prinzipien organisiert war (Beteiligung der Laien an der organisatorischen, aber auch an der Pastoralisationstätigkeit) äußerte sich sehr deutlich auch im ökonomischen, gesellschaftlichen und Kulturleben in den untersuchten Gemeinden. Die bestehenden Vereine und Institutionen in den J. 1918–1938 waren den Interessen der Bauern untergeordnet und traten als ihre Interessengruppen auf, gelenkt durch den politisch-ideologischen Einfluß der Kirchengemeinde. Diese stand unter der Leitung eines markanten Repräsentanten der Slowakischen Nationalpartei, seine politische Entwicklung führte die Kirchengemeinde während des sog. Slowakischen Staates zu einer tschechoslowakistischen und antifaschistischen Einstellung.

Slovenský národopis

Časopis Národopisného ústavu Slovenskej akadémie vied

Ročník 38, 1990, číslo 1–2

Vychádza štyri razy do roka
Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied

Hlavná redaktorka
Čl. kor. SAV BOŽENA FILOVÁ

Výkonná redaktorka
PhDr. ZORA VANOVIČOVÁ

Typografia: *Eva Kovačevićová*

Redakčná rada: PhDr. Ján Botík, CSc., PhDr. Soňa Burlasová, DrSc., doc. PhDr. Václav Frolec, CSc., PhDr. Viera Gašparíková, CSc., doc. PhDr. Emília Horváthová, CSc., PhDr. Soňa Kovačevićová, CSc., PhDr. Igor Krištek, CSc., PhDr. Milan Leščák, CSc., doc. PhDr. Ján Michálek, CSc., PhDr. Ján Mjartan, DrSc., doc. PhDr. Štefan Mruškovič, CSc., PhDr. Viera Nosáľová, CSc., prof. Antonín Robek, DrSc., PhDr. Peter Slavkovský, CSc., PhDr. Viera Urbancová, CSc.

Redakcia: 813 64 Bratislava, Leninovo nám. 12
Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného povstania, št. p., Martin

Registr. zn. F 7091

Jednotlivé číslo Kčs 26,–; celoročné predplatné Kčs 104,–

Rozširuje, objednávky a predplatné prijíma PNS – ÚED, Bratislava, ale aj každá pošta a doručovateľ. Objednávky do zahraničia vybavuje PNS – Ústredná expedícia a dovoz tlače, Nám. Slobody 6, 884 19 Bratislava

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1990

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ
Журнал Института этнографии Словацкой Академии Наук
Год издания 38, 1990 № 1–2
Издается четыре раза в год
«ВЕДА», издательство Словацкой Академии Наук
Редакторы Д-р Божена Филова и Д-р Зора Вановичова
Адрес редакции: 813 64 Братислава, Лениново нам. 12

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE
Zeitschrift des Ethnographischen Institutes der Slowakischen Akademie der Wissenschaften
Jahrgang 38, 1990, Nr. 1–2 Erscheint viermal im Jahre
Herausgegeben vom VEDA, Verlag der Slowakischen Akademie der Wissenschaften
Redakteure PhDr. Božena Filová und PhDr. Zora Vanovičová
Redaktion: 813 64 Bratislava, Leninovo nám. 12

SLOVAK ETHNOGRAPHY
Journal of the Ethnographic Institute of the Slovak Academy of Sciences
Volume 38, 1990, No. 1–2
Published quarterly by VEDA, the Publishing House of the Slovak Academy of Sciences
Managing Editors PhDr. Božena Filová and PhDr. Zora Vanovičová
Editor: 813 64 Bratislava, Leninovo nám. 12

L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE
Revue de l'Institut d'Ethnographie de l'Académie slovaque des sciences
Année 38, 1990, No. 1–2
Paraît quatre fois par an. Editions de VEDA, maison d'édition de l'Académie slovaque des sciences
Rédacteurs: PhDr. Božena Filová et PhDr. Zora Vanovičová
Rédaction: 813 64 Bratislava, Leninovo nám. 12

Distributed in the socialist countries by SLOVART Ltd., Leningradská 11, Bratislava, Czechoslovakia, Distributed in West Germany and West Berlin by KUBON UND SAGNER, D-8000 München 34, Postfach 68, Bundesrepublik Deutschland. For all other countries, distribution rights are held by JOHN BENJAMINS, B. V., Periodical Trade, Amsteldijk 44, 1007 HA Amsterdam HOLLAND

TELOCVIČNÁ JEDNOTA SOKOL V PEZINKU
 poriada dňa 4. februára 1928 u p. Demoviča

ŠIBRINKY

Ráz: jaro, leto, podzim a zima — Hudba peš. pl. č. 29
 Začiatok o 10. h. — Vstupné 20 Kčs a obečná dávka.

Dozvuky Šibríniek dňa 18. februára 1928
 „u Zeleného stromu“. — Vstupné ľubovoľné.

*Príležitost' o poroaz u s. Krupovej. — Tdto pozvánka
 platí i na dozvuky. — Len pre pozvaných.*

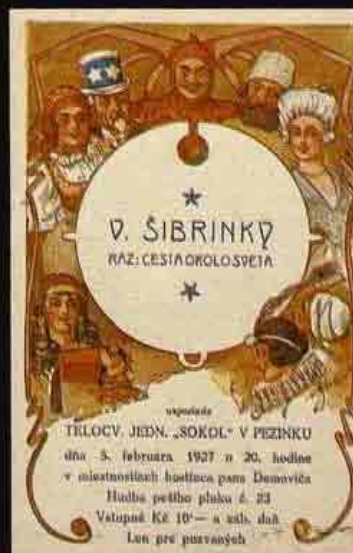
V nedelu
 1. února 1928
 v 7 hod. večer.

ŠIBRINKY

TEL. JEDN. „SOKOL“
 V PEZINKU

V miestnosti
 „Zeleného stromu“

Vstupné 20 Kč. Len pre
 pozvaných. Ráz:
 2 pešobky do publiky.

D. ŠIBRINKY

RAZ: CESTA OKOLO SPEIA

organizuje
 TELOCV. JEDN. „SOKOL“ V PEZINKU
 dňa 3. februára 1927 u 20. hodine
 v miestnostiach hostinca pana Demoviča
 Hudba pešob pluku č. 23
 Vstupné Kč 10 — a sals. dáň
 Len pre pozvaných

T. J. SOKOL v Pezinku

poriada dňa 31.ho decembra 1929 v Sokolovni

sylvestrovský večierok

s bohatým programom a tanečnou zábavou, na
 ktorý Vás i s ct. rodinou srdečne zve. Začiatok
 o pol 8 hod. večer. / Vstupné Kčs 5 a odznak
 Kčs 5. / Siolové zariadenie! Len pre pozvaných

Predpredaj vstupeniak u s. Krupovej.